pasakoja, kad Napoleonas prie šio ar ant šio akmens pietavęs žygio į Rusiją metu).

Dauguma išlikusių pilkapių yra 0,5–1,0 m aukščio ir 7–8 m skersmens, nors yra 10–12 m skersmens ir apie 2 m aukščio sampilų.

Dalies pilkapių sampilų pagrinde matyti pailgų duobių ar griovių pėdsakai. Daugelio pilkapių sampilai pažeisti įvairialaikių prakasimų.

2000 m. ištirtas vienas žalojamas pilkapis buvęs ant miško kvartalinės linijos. Tirtas pilkapis buvo pilkapyno PV dalyje, netoli kelio Salakas–Daugailiai (šiaurinėje kelio pusėje). Jo sampilas – apie 0,6 m aukščio ir apie 8 m skersmens, pagrinde buvo matyti užslinkusio griovio ar duobių pėdsakai (tirtas plotas buvo 10x10 m). Sampilas žemo pusrutulio formos, supiltas iš aplinkinės žemės – smėlio. Tiriant sampilą pastebėta, kad jame esama 2–3 cm skersmens degėsių dėmių. Pasiekus 40–50 cm gylį nuo sampilo viršaus, buvo atidengtas 10–17 cm storio pagrindas, kuris išsiskyrė spalva (tamsiai pilkai-juodas) ir smulkių degėsių intensyvumu.

Nuskutus pagrindą, buvo pasiektas įžemis – geltonas smėlis. Ištyrus šį pilkapį paaiškėjo, kad sampilo pagrindą iš šonų (PR, ŠR) juosė dvi pailgos duobės. Duobių užpildas – tamsiai pilkos spalvos, jame buvo degėsių susimaišiusių su degėsiukais. Duobės – užapvalintais galais ir dugnais: 3,8 m ir 1,5 m ilgio, jų plotis svyravo nuo 0,7 iki 1,2 m, o gylis – nuo 0,3–0,4 m iki 0,6–0,7 m.

Tirtame pilkapyje kapų ar pavienių radinių nerasta, todėl sunku datuoti. Pagal bendrą pilkapio konstrukciją jį tektų skirti I tūkst. pabaigai.

SALAKAS (KURGANAI) BARROW CEMETERY

The barrow cemetery in Salakas (Kurganai), Zarasai district, was investigated in 2000. At present it is possible to observe the 32 piled earth of the barrows. The barrows of this barrow cemetery are of the diameter of 7–8, 10–12 m and 0.5–1.0–2.0 m high (the height of one barrow is approximately 2.5 m). In the foundation of the piled earth of the barrows one can see the remains of the surrounding ditches or oblong pits.

One barrow investigated in 2000 was on the quartal forest line. The piled earth of the barrow was of the diameter of 8 m and of the 0.5 m height. 2 oblong pits surrounded its foundation (on the south-east and north-east sides of the piled earth). The pits are of 0.7–1.2 m width, of a 1.5 m and 3.8 m length and of a 0.3–0.7 m depth, with rounded bottoms.

The burials or the single finds were not found.

According to the way of the construction of the barrow it is possible to date it to the end of the 1st millennium A.D.

BALTADVARIO PILKAPYNAS

Bronius DAKANIS

Vadovaujantis KVAD ardomų archeologinių vietų tyrimų programa, 2000 m. tyrinėtas Baltadvario pilkapyno, vad. Švedkapiais (Molėtų r., Videniškių sen.), pilkapis 33.

Baltadvario pilkapynas (A 894) yra Šilo miške, apie 4 km į ŠV nuo Liesėnų (Bendrių) piliakalnio su gyvenviete ir 2,5 km ta pačia kryptimi nuo Videniškių bažnyčios. Maždaug 0,75 km į P nuo šio

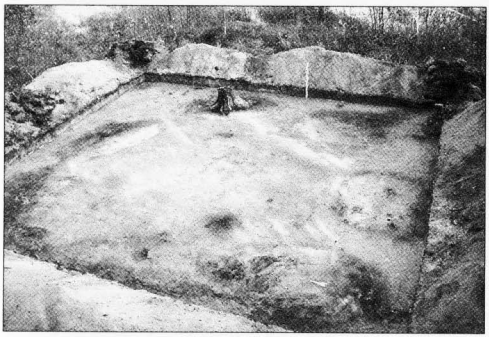

15 pav. Baltadvario antrojo pilkapyno pilkapio 33 tyrimų plotas iš vakarų-pietvakarių, 2000 m. *B. Dakanio nuotr.*
Fig. 15. Investigation area of Baltadvaris second barrow cemetery barrow 33 from west-south-western side, 2000.

pilkapyno įrengti Baltadvario senovės gynybiniai įtvirtinimai, o 0,1 km į R yra antrasis ir tiek pat į ŠV – trečiasis Baltadvario pilkapynai, kurie su tyrinėtu pirmuoju pilkapynu sudaro kompleksą. Pilkapynuose suskaičiuoti 82 pilkapiai. Jie yra 6–20 m skersmens ir 0,3–2 m aukščio, geriau išlikę apjuosti duobėmis arba grioviais. Pilkapynus 1970 m. žvalgė LII (A. Tautavičius), 1970, 1980 ir 1988 m. – MMT (V. Daugudis, B. Dakanis, R. Olišauskas) ir 1991 m. – KPC (A. Strazdas), o 1985 m. apmatavo MMT (T. Šidiškis).

1985 m. pirmojo pilkapyno R pakraščiu buvo pravesta aukštos įtampos elektros linija. Į jos apsauginę zoną pateko 3 pilkapiai, kuriems grėsė sunaikinimas.

Ekspedicijos metu tyrinėta 100 m į R nuo Videniškių–Girsteitiškių kelio, elektros linijos proskynos V pakraštyje esantis pilkapis, kuris iš išorės atrodė labiausiai apardytas. Pilkapio vietoje tirtas 81 m^2 plotas (9x9 m) (15 pav.). Tiriant paaiškėjo, kad jo sampilo viduryje seniai iškasta apie 0,5 m gylio duobė ir, matyt, tiesiant elektros liniją ant sampilo suversta 30 cm storio miškožemio krūva. Sampilas nuo žemės paviršiaus ties užslinkusiais grioviais buvo 0,7 m aukščio ir 7–8 m skersmens. Jį sudarė apie 10 cm storio miškožemis, iki 60 cm sampilo aukščio – maišytas smėlis ir po juo esantis pilkapio pagrindas – nuo 5 cm iki 20 cm storio nuo degėsių pilkas smėlio sluoksnis. Po juo, įžemyje, priesmėlyje, PV dalyje buvo didesnė – 60x70 cm ploto pilko degėsingo smėlio su angliukais dėmė, kuri pjūvyje į gylį siaurėdama tęsėsi 35 cm. Žymiai mažesnė, 45 cm ilgio ir 25 cm pločio, panašaus pjūvio dėmė aptikta ir rytinėje dalyje. Nei pilkapio sampile, nei po jo pagrindu kapų liekanų nepastebėta.

Pilkapio 4,4x4,7 m ploto pagrindą juosė 7 duobių žiedas. Vakarinės duobės siauresniais galais paviršiuje tarpusavyje jungėsi. Duobės kastos ovalios, kai kurios beveik apskritos, nuo nejudinto grunto paviršiaus buvo apie 60 cm gylio, iki 2,4–2,6 m ilgio ir 1,8–2,1 m pločio, netaisyklingo pusovalio skerspjūvio. Duobių didesnės pusės, esančios arčiau pilkapio centro, buvo užpildytos balkšvu (skirtingos sudėties nei po pilkapio pagrindu), o išorinės – pilku arba tamsiai pilku, vietomis nuo degėsių net juodu smėliu. Pilki degėsingo smėlio sluoksniai išryškėjo ir duobių šonuose bei dugnuose ar buvo įsiterpę į balkšvą duobės vidinės pusės užpildą. Tirto ploto ŠR ir PR kampuose dar aptiktos degėsių dėmės, kurios tęsėsi už jo ribų. Greičiausia tai jau sunaikintų pilkapių išlikusios duobės arba grioviai.

Duobių užpildo tyrimai įgalino nustatyti pilkapio įrengimo būdą. Pirmiausia

ratu buvo iškasamos duobės. Vėliau tarp jų sudeginamas mirusysis, galbūt, jam žuvus svetur, ar nuskendus – tik likę rūbai ir kiti asmeniniai daiktai (laužų vietos ant pilkapio pagrindo išsiskiria degėsių dėmėmis). Po to deginimo liekanos būdavo suverčiamos į jau iškastas duobes ir virš deginimo vietos pilamas sampilas. Pilant sampilą, smėlis, nustumdamas degėsius į išorinį duobių pakraštį, užpildė vidinę jų pusę.

Tai, jog tuo laikotarpiu panašiai buvo įrengiami pilkapiai ir kitur, pavyzdžiui, Užnemunėje, parodė Vilkiautinio ariamų pilkapių vietų tyrimai 1998–1999 m. Tik ten, esant molingam gruntui ir akmeningai aplinkai, deginimui naudoti akmenys. Jų dalis naudota kapams pilkapiuose įrengti, o likę, kartu su deginimo liekanomis, degėsiais ir net sudegintų mirusiųjų pavieniais kauliukais bei įkapėmis, suversti į aplink iškastus griovius ar duobes. Po to sampilai pilti iš žemių ir krauti iš akmenų. Toks mirusiųjų deginimo pilkapių aikštelėse paprotys turėtų sietis su ankstyvesnėmis apeigomis su ugnimi, kai pilkapiuose laidojant nedegintus mirusiuosius, pilkapių vietos buvo išdeginamos, o aplink kraunami akmenų ratai.

BALTADVARIS BARROW CEMETERY

In 2000 DCHP investigated the barrow 33 of the Baltadvaris barrow cemetery (Molėtai district), so called Švedkapiai, located under the electricity line. The area of 81 m^2 was investigated. There are no burials. The piled earth of the cemetery was of a 0.7 m height and of a diameter of 7–8 m. It was surrounded by the 7 pits of 2.4–2.6 m length, of a 1.8–2.1 m width and of a 0.6 m. depth. During the construction of the barrow firstly the pits were dug round it and among them in the foundation place of the future barrow, the fire used to be set. Afterwards the remains of the bonfire place were scattered into the pits and the piled earth of the barrow poured.

BALIULIŲ PILKAPYNAS

Vida KLIAUGAITĖ

2000 m. buvo tęsiami 1999 m. pradėti Baliulių pilkapyno (Švenčionių r.) tyrimai (žr. *ATL 1998 ir 1999 metais*, V., 2000, p. 174–179). 1999 m. tyrinėjimų sezono metu ištirta 11 pilkapių ar jų liekanų, juose rasta 15 V–VI a. datuojamų kapų, iš kurių 4 griautiniai, kiti degintiniai. 2000 m. ištirtas vienas anksčiau nežinomas pilkapis, buvęs ant kabelio linijos į ŠV nuo 1999 m. tirto pilkapio 1. 1999 m. tyrinėjimų sezono metu šioje vietoje pastebėta apie 8 m skersmens ir 0,5 m aukščio kalvelė, kuri panėšėjo į suardytą pilkapį. Jį apnaikino kabelio ir telefono antžeminės linijos proskynos arimas.

Nusprendus patikrinti šią vietą, iš pradžių buvo atidengta spėjamo pilkapio R pusė ir tik nuėmus velėną, povelėninį ir suartą sluoksnį, apie 30 cm gylyje pasirodė pilkapiui būdingų elementų – tamsių dėmių, akmenų puslankis, pilkapį supusių griovių kontūrai. Atidengus pilkapio